

Aanvaard zijn

Preek over Lucas 19:6

Te Lezen: Lucas 18:35–19:10
Utrecht-Noord, 20 juni 1993

Een van de diepste behoeften die je als mens hebt is de behoefte je aanvaard te weten. Je moet het kunnen voelen dat je er mag zijn. Je aanvaard weten... Er mogen zijn...

Waarom moet je met alle geweld Nike-schoenen hebben? Waarom kun je het niet maken op school op gewone gympjes te verschijnen? Nike-schoenen zijn natuurlijk heel wat anders dan gewone gympjes! Maar er is meer aan de hand. Je bent op school eigenlijk nergens als je niet op Nikes loopt. Dan hoor je er niet bij. Dan mag je er eigenlijk niet wezen.

Dat is een levensbehoefte: de behoefte je aanvaard te weten. Dat is een bekend gegeven uit de kinderpsychologie. Een kind kan zich emotioneel en sociaal alleen ontwikkelen in een omgeving waar het zich volkomen aanvaard weet. Een opgroeiend kind moet het zeker weten: vader en moeder houden van mij zoals ik ben! Als een kind zich niet aanvaard weet, thuis, in de kerk, gaat er geheid iets mis.

Zacheüs was allang geen kind meer. Maar ook een volwassene kan niet leven zonder het gevoel aanvaard te zijn, er te mogen zijn. En Zacheüs mocht er niet zijn. O, als je door de buurt liep waar Zacheüs woonde, als je voor zijn huis stond en een blik naar binnen sloeg, als je Zacheüs 's morgens naar zijn kantoor zag wandelen, dacht je bij jezelf: 'die meneer Zacheüs, nou die mag er wezen!' Maar vraag het aan zijn burens. 'Zacheüs?! Zulke mensen zouden er niet moeten zijn! Hij woont naast ons. Maar hij hoort er niet bij!' Waarschijnlijk had Zacheüs er nooit echt bij gehoord. We lezen dat hij klein van stuk was. Als kleine jongen was Zacheüs al kleiner dan de andere jongens op straat. Bij heel wat spelletjes kon Zacheüs er niet bij. En die spelletjes werden altijd gespeeld als Zacheüs aan kwam lopen. Kinderen kunnen bikkelhard zijn. De speelplaats kon een jungle zijn. Hoe ouder Zacheüs werd, hoe groter vooral de anderen werden. Tussen de mensen leek Zacheüs steeds kleiner. Hij moest altijd omhoog kijken. En dat ging hem niet in de koude kleren zitten.

Er niet bij horen, niet aanvaard zijn. Je kunt te klein zijn, of te dik zijn, of te sloom. Of te zwart. Of te rood. Of te goed in de klas, dat kan ook! Kleine Zacheüs deed er wat aan. Hij mocht dan klein van stuk zijn, maar hij zou groot in zaken worden. En dat werd hij! Oppertollenaar. Dat doet een mens dan. Op een bepaald levensterrein hoor je er niet bij. Je voelt je niet aanvaard. Je mag er niet wezen. Dan ga je dat compenseren. Op een ander levensterrein zullen ze niet om je heen kunnen! Dat was Zacheüs gelukt. De mensen konden letterlijk niet om hem heen. Zo klein als hij was, zo breed zat hij in een groot kantoor, in dienst van de grote keizer in Rome. Hij inde belastingen. En het was toen net als nu, om zulke figuren kun je niet heen!

De mensen die de kleine Zacheüs nooit hadden zien staan konden niet meer om hem heen. Maar hoorde Zacheüs er nu echt bij? Mocht hij er zijn? Was hij aanvaard? Och arme, het was nu met Zacheüs nog erger dan vroeger, toen hij op straat door de buurjongetjes werd geplaagd. Aan de tollenaar Zacheüs hadden de mensen echt de pest. Ze konden hem wel schieten. Om zelf in macht te groeien had de kleine Zacheüs

zich verhuurd aan de grote keizer in Rome, de bezetter van Israël. Zacheüs: landverrader! Om financieel nog een stukje verder te groeien, overvroeg hij als belastingambtenaar zijn landgenoten en stak dat extra bedrag in eigen zak. Zacheüs: afzetter!

Zacheüs was een tragisch figuur. Net als ieder mens wilde hij zich graag aanvaard weten. Hij had een diepe behoefte het te voelen dat hij er mocht zijn. Maar hij had het er naar gemaakt dat in de praktijk van alledag het tegenovergestelde een feit was. Zacheüs was in Jericho nergens. Deze tragische dubbelheid in Zacheüs: - aanvaard willen zijn maar afgewezen worden, verlangen naar de ervaring er te mogen zijn, maar je plaats ontzegd krijgen - komt voor ieders ogen op straat te liggen als op een goede dag Jezus door de straten van Jericho trekt.

De geschiedenis van Zacheüs uit Lucas 19 begint met de woorden: 'En Jezus kwam Jericho binnen en ging er door'. En de geschiedenis eindigt met de woorden: 'want de zoon des Mensen, dat is Jezus, is gekomen om het verlorene te zoeken en te redden'. Daarom kwam Jezus Jericho binnen: om er het verlorene te zoeken en terecht te brengen. Zacheüs was een verloren mens. Hij was nergens. Dat is toch een kenmerk van wat verloren is: het is nergens. Zacheüs was in Jericho nergens.

Het meeste wat echt verloren is, ligt ergens op straat. Als je heel veel geluk hebt, kun je het terugvinden op het politiebureau, bij de afdeling: 'gevonden voorwerpen'. Als Jezus door de straten van Jericho trekt doet hij dat om er het verlorene te zoeken. Als Jezus door de straten van Jericho loopt, wordt ineens zichtbaar hoeveel daar allemaal verloren ligt te zijn.

Daar had je al op de weg vóór Jericho, de blinde bedelaar Bartimeüs. Al jaren zat hij daar, elke dag, langs de kant van de weg. Al jaren liepen de mensen er langs, in het voorbijgaan een aalmoes in zijn pet gooiend. Niets aan de hand. Maar als Jezus over die straat loopt, struikel je ineens over Bartimeüs, zoals je over iets wat verloren is geraakt, ineens kunt struikelen. Ineens struikelen de mensen over Bartimeüs. Als Jezus voorbijkomt, begint hij te schreeuwen: 'Jezus, heb medelijden met mij!' De mensen worden boos: 'Hou je mond toch! Je stoort!' Maar als Jezus over straat loopt, doet hij dat om het verlorene te zoeken. En wat verloren is, wordt dan ook als het verlorene zichtbaar. Ineens struikel je erover. Als Jezus over de straat loopt waar Bartimeüs al jaren zit, wordt voor het eerst Bartimeüs zichtbaar als een verloren mens: 'Jezus heb medelijden met mij'.

Een eindje verderop, in de straten van Jericho, is het weer raak. Daar staat Zacheüs, tussen de mensen die op Jezus wachten, om een glimp van hem op te vangen. En het is het oude probleem. De kleine Zacheüs kan er niet bij. Hij ziet alleen de ruggen van mensen. En die had hij al genoeg gezien. En hoe groter hij maatschappelijk werd, hoe meer ruggen hij had gezien. De kleine grote Zacheüs. Hij kan er niet bij. Hij hoort er niet bij. En hij wil zo graag ergens bij horen. Hij wil zich aanvaard weten.

Zo staat Zacheüs daar op straat, als Jezus langs komt. En dan gooit Zacheüs zijn hele problematiek op straat. Hij wordt in zijn verlorenheid openbaar. Ineens wordt voor aller ogen zichtbaar wie Zacheüs ten diepste is. Zacheüs begint te rennen. Weg van de mensen. Dat valt op. Dat is een mal gezicht. Zacheüs die voor de optocht rond Jezus uitrent. Zoiets doen kleine opgewonden jongetjes. De mensen roepen hem na: 'Kleine Zacheüs, gekke Zacheüs!'

Als Zacheüs wegrent van de mensen ligt de problematiek van zijn leven letterlijk op straat. Hij hoort er niet bij. Hij mag er niet wezen. Hij is verloren. Soms moet je dat durven! Je niet generen. Gewoon laten zien wie je ten diepste bent. Je geen houding aanmeten, geen rol spelen. Laat het maar zien wat het probleem van je leven is. Laat je verlorenheid zien. Wees niet bang hoe mensen het zullen oppakken. Als Jezus in de buurt is, ben je veilig. Hij pakt je verlorenheid op.

Hoe kwam Zacheüs zover? Zacheüs had de verhalen gehoord over wat Jezus al had gedaan. Toen Jezus door Jericho trok, toen hij de fysieke nabijheid van Jezus onderging, toen hij één blik op Jezus had kunnen slaan, werd die diepe oermenselijke behoefte aan aanvaarding in Zacheüs levend als nooit tevoren. Het brandde in hem: ik moet een plek, ik moet iemand hebben, bij wie ik er zijn mag.

Zo gaat het soms. Het is ongelofelijk wat de ene mens soms in de andere mens kan oproepen. Aan het begin van het nieuwe schooljaar komt een docent voor de eerste keer een klas binnen, en het wordt direct stil. Dat roept hij op. Dat is zijn uitstraling. Er zijn mensen bij wie anderen bijna automatisch hun hart uitstorten. Dat roepen ze op. Ze zijn te vertrouwen en roepen bij anderen vertrouwen op. Jezus roept bij mensen de diepste verlangens die een mens kan hebben op. In de buurt van Jezus ontdekt een mens wat hij eigenlijk nodig heeft om echt te kunnen leven. Eén blik op Jezus en het flitste door Zacheüs heen: Aanvaarding! Als hij Jezus alleen maar zag, voelde hij zich anders. En de kleine Zacheüs rende weg van de mensen die hem alleen maar ruggen deden zien, en hij klom in de eerste de beste boom waarvan de takken laag genoeg hingen om bij te kunnen, en ging daar naar Jezus zitten kijken.

Dat was natuurlijk best gek wat Zacheüs deed. Als volwassen man in een boom klimmen omdat je het gevoel hebt dat je dáár een bevrediging van je diepste levensverlangens ontvangt. Als het om je leven gaat is niets echt gek! Laat de mensen maar kijken en praten!

Zacheüs zit in de boom naar Jezus te kijken. En als Jezus onder die boom gekomen is, kijkt hij naar boven, naar Zacheüs. Daarop kan ieder mens rekenen die op één of andere wijze naar Jezus zit te kijken, als de oplossing van zijn of haar levensproblematiek. Jezus komt zelf steeds dichterbij. En als hij dicht genoeg bij u gekomen is, kijkt hij u aan, zoals hij Zacheüs aankeek. En dan zegt hij tegen u wat hij tegen Zacheüs zei: 'Kom vlug naar beneden, want heden moet ik in uw huis zijn'. In zo'n moment wordt over de toekomst van een verloren leven beslist!

Zacheüs komt uit de boom. Zacheüs doet Jezus de deur van zijn huis open. Hij laat Jezus toe waar hij woont, waar hij leeft, waar hij is zoals hij is.

Buiten staan de mensen die Zacheüs altijd hun rug toekeerden. Hun agressie tegen Zacheüs keert zich nu tegen Jezus. Zij wijzen met hun vinger naar Jezus binnen, en roepen in heilige verontwaardiging: 'Hij is bij een zondig man binnengegaan om bij hem zijn intrek te nemen'. De mensen hadden Zacheüs laten vallen. Zo was Zacheüs in een spiraal van verlorenheid omlaag getuimeld. Jezus raapt Zacheüs op. En dan laten de mensen Jezus vallen. Zacheüs had geen recht van bestaan. Hij mocht er niet wezen. Jezus gaat bij Zacheüs naar binnen. En daarmee zegt Jezus: Zacheüs, je mag er wel wezen. Want ik, de Messias, de zoon van God, heb er voor gekozen bij je te zijn!' Als Jezus Zacheüs het recht van bestaan geeft, ontzeggen de mensen Jezus het recht van bestaan. Straks, als Jezus van Jericho in Jeruzalem is gekomen, zal het in Jeruzalem klinken: 'Kruisig hem, Kruisig hem!'

Jezus is gekomen om het verlorene te zoeken en te redden. Dat doet Jezus door de verlorenheid van mensen voor zijn eigen rekening te nemen.

Wat deed Jezus bij Zacheüs binnen? Hij ging niet praten.

Hij ging niet psychologiseren. Hij zei niet: 'Zacheüs, je moet begrijpen en willen aannemen dat het allemaal komt door die handicap van je. Als je niet zo klein was geweest had je niet zo groot willen worden'. Jezus zei ook niet: 'Trek je niets aan van de mensen, Zacheüs. Laat ze maar praten. Jij hebt gewoon recht op je eigen unieke bestaan'. Dat zei Jezus ook niet. Want een recht van bestaan heeft niet te maken met je uniekheid, met wie je in je eentje bent. Recht van bestaan heeft te maken met relatie. Het moet je geschonken worden door anderen.

Wat Jezus deed was bij Zacheüs binnengaan, bij hem aan tafel schuiven? Hij schonk Zacheüs zijn aanwezigheid, zijn presentie. Toen Jezus bij Zacheüs was, mocht Zacheüs er zijn. Hij wist zich door God zelf aanvaard. En toen werd hij een ander mens. Een mens die zich door God aanvaard weet wordt een ander mens. De tollenaar Zacheüs staat ineens op en zegt spontaan: 'De helft van mijn bezit, Heer, geef ik aan de armen'.

Wie had dat ooit voor mogelijk gehouden?! Zacheüs had altijd naar zich toe gehaald, om zijn eigen bestaan te zekeren.
En nu ineens geven!

Alleen wie ontvangen heeft kan geven. Jezus had hem recht van bestaan geschonken. In Jezus' eigen woorden: 'Heden is aan dit huis redding geschonken' (vers 9).
Wie dit ontvangen heeft kan geven. Zonder angst er minder van te worden.
Want hij mag er zijn.

Amen.